

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ У ПОПЕРЕДЖЕННІ ДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

К. О. Кулава

доктор філософії з соціальної роботи, доцент кафедри соціальної роботи ФПСР ОНУ імені І. І. Мечникова

Актуальність теми дослідження обумовлена сучасними викликами соціалізації молодого покоління в умовах зростаючої кількості несприятливих соціальних чинників. Проблеми, такі як домашнє насильство, жорстоке поводження з дітьми, медіанасильство, а також ризиковане та залежне використання цифрових технологій, стають причинами розвитку деструктивної поведінки, яка все частіше проявляється серед підлітків.

Деструктивна поведінка, зокрема агресивність, булінг, приниження, ризиковані захоплення чи самоушкодження, є не лише викликом для самих молодих людей, але й для їхніх сімей, освітнього середовища та суспільства в цілому. Така поведінка підвищує ризики фізичних та психічних травм, конфліктів із законом, соціальної ізоляції та перешкоджає повноцінному розвитку і соціальному становленню молоді. Усе це може мати довгострокові наслідки для майбутнього підлітків, позбавляючи їх можливості успішної інтеграції у суспільство [1].

Наукові дослідження, зокрема всеукраїнські репрезентативні опитування «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді», вказують на те, що підлітки часто стикаються з проблемами, які потребують своєчасного втручання та підтримки [4]. Водночас деструктивна поведінка нерідко є відображенням реакції на важкі життєві обставини, своєрідним «криком про допомогу», який потребує розуміння, емпатії та професійної підтримки. Саме тому соціальне консультування виступає важливим інструментом у попередженні деструктивної поведінки молоді. Воно забезпечує своєчасне виявлення проблем, надання психологічної та соціальної допомоги, створення безпечного середовища для розвитку та формування позитивних моделей поведінки. Крім того, соціальне консультування допомагає підліткам знайти конструктивні способи вирішення життєвих труднощів, зміцнює їхній

психологічний та соціальний ресурс, сприяє розвитку самосвідомості й впевненості в собі.

Таким чином, дослідження ролі соціального консультування у попередженні деструктивної поведінки молоді є надзвичайно важливим і своєчасним для розробки ефективних профілактичних програм, що відповідатимуть сучасним викликам.

Питання попередження деструктивної поведінки молоді, зокрема через соціальне консультування, досліджувалося багатьма науковцями. Так, українські дослідники, такі як О. Безпалько, І. Зверева, Т. Лях, акцентували увагу на необхідності комплексного підходу до профілактики ризикованої поведінки молоді. Вчені, такі як В. Богдан (питання булінгу та агресії серед підлітків), Л. Магдисюк та Б. Патута (роль консультування у профілактиці девіантної поведінки), розглядали важливість емпатії, взаємоповаги та партнерства в роботі з підлітками та молоддю [3].

Соціальне консультування є систематичним процесом, спрямованим на допомогу молоді у вирішенні проблем, що провокують деструктивну поведінку, та на формування конструктивних моделей соціальної взаємодії. Цей процес включає кілька ключових етапів, кожен із яких має своє значення та специфіку. На етапі діагностики та виявлення проблеми фахівець збирає інформацію про молоду особу, аналізує його соціальне оточення та вивчає причини, які спричиняють деструктивну поведінку. Для цього використовуються методи спостереження, анкетування, інтерв'ю та психологічне тестування. Такий підхід дозволяє виявити приховані фактори ризику та розробити індивідуальний план роботи. На етапі планування та розробки індивідуальної програми допомоги формується стратегія роботи, яка враховує унікальні особливості молодої особи його / її потреби та соціальний контекст. Визначаються конкретні цілі консультування, такі як розвиток навичок емоційного самоконтролю, підвищення самооцінки або пошук конструктивних способів розв'язання конфліктів. Етап реалізації консультування передбачає застосування індивідуальних або групових форм роботи з використанням таких методів, як бесіди, рольові ігри, тренінги, арт-терапія та соціально-педагогічні технології. Важливою є постійна

підтримка молодшої особи у процесі змін та закріплення позитивних результатів. На етапі аналізу та оцінки ефективності оцінюється результативність проведеної роботи, визначаються досягнення поставлених цілей і, за необхідності, вносяться корективи у програму консультування або пропонуються додаткові заходи підтримки [2].

Основні аспекти соціального консультування в роботі з молоддю ґрунтуються на принципах індивідуального підходу, емоційної підтримки, розвитку соціальних навичок, профілактики та інформування, а також на залученні сім'ї та соціального оточення. Індивідуальний підхід передбачає врахування особистісних характеристик молодшої особи його інтересів та життєвих обставин. Емоційна підтримка допомагає створити довірливі стосунки, необхідні для ефективного спілкування та допомоги. Робота з розвитку соціальних навичок спрямована на формування вміння комунікувати, розв'язувати конфлікти та критично мислити [5]. Особливу увагу приділяють профілактиці та інформуванню, організовуючи заходи, які підвищують обізнаність молоді про небезпеки деструктивної поведінки та її наслідки. Залучення батьків, педагогів і соціальних працівників дозволяє створити єдине середовище підтримки, спрямоване на гармонійний розвиток молоді.

Таким чином, соціальне консультування є одним із найважливіших інструментів профілактики деструктивної поведінки молоді. Завдяки систематичному підходу, що включає діагностику, планування, реалізацію та оцінку ефективності, воно дозволяє не лише виявляти та усувати фактори ризику, а й допомагати підліткам формувати стійкі конструктивні моделі поведінки.

Особливу роль у цьому процесі відіграють індивідуальний підхід, емоційна підтримка, розвиток соціальних навичок, інформування про наслідки ризикованої поведінки та робота із соціальним оточенням молоді. Такий комплексний підхід дозволяє створити умови для гармонійної соціалізації молоді, зміцнення їхньої самооцінки та забезпечення підтримки у складних життєвих ситуаціях ,адже соціальне консультування не лише запобігає руйнівним наслідкам деструктивної поведінки, але й сприяє становленню відповідальної, свідомої та соціально

адаптованої особистості, забезпечуючи молоді можливості для успішного майбутнього.

Література

1. Журавель, Т., Іванюк, І., Лехолетова, М., Лютий, В., Лях, Т., Пашко, Н., Соловійова, В., Сорокіна, О., Спіріна, Т., Суліцький, В., Удовенко, Ю., Чепенко, О., Чуйко, О., Швед, О., & Янковець, В. (2022). *Профілактика деструктивної поведінки підлітків* (Т. Журавель & Ю. Удовенко, ред.). Київ: Видавництво ФО-П Буря О.Д, 2022. – 144 с.
2. Кулава К.О. Особливості соціального консультивання постраждалих від торгівлі людьми. *X міжнародна науково-практична конференція «Соціальна робота: виклики сьогодення»*. Тернопіль, 2021. С. 89–91.
3. Лях, Т., Спірін, А., & Жуков, В. Соціальна профілактика ризикованої поведінки підлітків. *Вічливість. Humanitas*, (1), 2023. 64–72
4. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді: за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді»: монографія / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар та ін.; наук. ред. О. М. Балакірева; ЮНІСЕФ, ГО «Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка». – Київ: Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. – 127 с.
5. Хлівнюк Т.П., Кулава К.О. Методи соціального консультивання різних категорій сімей та осіб. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2015. № 67. С. 122–127.